

Ke Arah Pematuhan Halal Menerusi Penubuhan Jawatankuasa Pengawasan Syariah di Hospital¹

Muhammad Adib Samsudin²

Mohd Izhar Ariff Mohd Kashim³

Mohammad Zaini Yahaya⁴

Ahmad Munawar Ismail⁵

Rozida Mohd Khalid⁶

Wan Kamal Wan Mujani⁷

Hayatullah Laludin⁸

Irwan Mohd Subri⁹

Syed Azhar Syed Sulaiman¹⁰

Abstract

Halal issues are not limited only to the matters of food and drink. Islamic law must also prevail in all aspects of life, including in hospitals. Currently, the hospital management only complies with the general rules set out by the government, but there are some other aspects that are non-compliance with the requirements of shariah, especially in the selection of medicines and the doctor-patient relationship of different gender. Regarding the selection of medicines or pharmaceuticals substance, there is doubt on whether the substance are lawful or unlawful. For example, Condopril nerve medicine, antibiotics Gloxacilin and anti-fungal sprays Clotimazol are derived from pigs. While in the relationship between doctors and patients, the survey found complaints from female patients, especially in the labor room. Therefore, it is necessary to set up a Shariah Advisory Committee at the hospital management level so that all activities in hospitals related to Muslims adhere to the criteria of Shariah. This is similar to the role played by the Shariah Advisory Committee in commercial banks in Malaysia.

Keywords - Shariah Compliant, Medicine, Hospital

1 Sebahagian daripada hasil penyelidikan bertajuk Kajian Penerokaan bagi Penubuhan Jawatankuasa Pengawasan Syariah di Hospital (ERGS/1/2013/SSI03/UKM/02/1)

2 Pensyarah (PhD), Jabatan Syariah, Fakulti Pengajian Islam (FPI), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM).

3 Pensyarah (PhD), Jabatan Syariah, FPI, UKM.

4 Pensyarah, Jabatan Syariah, FPI, UKM.

5 Pensyarah (PhD), Jabatan Usuluddin dan Falsafah, FPI, UKM.

6 Pensyarah (PhD), Pusat Pengajian Sains Kimia dan Teknologi Makanan, Fakulti Sains dan Teknologi (FST), UKM

7 Profesor (PhD), Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam, FPI, UKM.

8 Pensyarah (PhD), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM).

9 Prof. Madya (PhD), Fakulti Syariah dan Undang-Undang, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM)

10 Profesor (PhD), Pusat Pengajian Sains Farmasi, Universiti Sains Malaysia (USM).

Abstrak

Persoalan hukum halal tidak terhad hanya kepada persoalan makan dan minum sahaja. Bahkan hukum syarak mesti diterima pakai dalam semua aspek kehidupan termasuk di hospital. Pengurusan hospital ketika ini mematuhi peraturan am kerajaan, namun terdapat beberapa aspek didapati tidak mematuhi kehendak hukum syarak khususnya pemilihan ubat dan hubungan antara doktor dengan pesakit yang berlainan jantina. Berkaitan pemilihan ubat atau bahan farmaseutikal, terdapat keraguan sama ada ubat yang diberikan itu halal atau haram. Misalnya ubat saraf Condopril, antibiotik Gloxacilin serta penyembur anti-kulat Clotimazol yang berasal daripada khinzir. Manakala hubungan antara doktor dengan pesakit pula, tinjauan mendapati rungutan daripada pesakit wanita khususnya ketika di dewan bersalin. Mereka tidak selesa ketika urusan kelahiran dikendalikan oleh doktor lelaki. Forum di laman sesawang antara lain berbincang tentang doktor pelatih lelaki diminta oleh doktor pakar untuk meletakkan tempat membuang air kecil kepada wanita yang hampir bersalin. Perkara ini tidak wajar berlaku kerana tugas ini boleh diserahkan kepada doktor pelatih wanita atau jururawat wanita. Justeru, adalah perlu untuk dibentuk sebuah Jawatankuasa Pengawasan Syariah di hospital agar semua aktiviti di hospital yang berkaitan dengan umat Islam mematuhi kehendak syarak. Hal ini sama seperti peranan yang dimainkan oleh Jawatankuasa Pengawasan Syariah di bank-bank perdagangan di Malaysia.

Kata Kunci – Pematuhan Syariah, Ubat, Hospital

Pengenalan

Idea penubuhan Jawatankuasa Pengawasan Syariah di hospital bertujuan untuk memastikan persoalan hukum syarak yang berkaitan dengan hospital dipatuhi. Ia mempunyai kaitan dengan ketaatan terhadap perintah Allah SWT dalam setiap aspek kehidupan manusia termasuklah bidang perubatan. Dua isu utama yang timbul ialah pemilihan ubat dan bahan farmaseutikal serta hubungan antara pesakit dan kakitangan hospital yang berlainan jantina.

Aspek Pemilihan Bahan Farmaseutikal

Dari sudut bahan farmaseutikal atau pemilihan ubat, terdapat keraguan terhadap status halal atau haram ubat tersebut. Misalnya, ubat saraf Condopril dan antibiotik Gloxacilin yang disyaki mengandungi tisu babi atau haiwan yang tidak disembelih (Sharifah Hamzah 2015). Selain itu, ubat alergi Red Tab Claritin dan Allergy Ultratab Tablet Benadryl bersumber daripada khinzir dan lembu (Syed Azhar 2013). Begitu juga dengan anti kulat Clotimazol yang sumber utamanya ialah khinzir (Syed Azhar 2013). Menurut Professor Dr. Syed Azhar Syed Sulaiman (2013) lagi, penggunaan

ubat-ubat di hospital tidak terbatas pada ubat yang diberikan secara oral sahaja namun merangkumi pelbagai bentuk dos.

Penggunaan vaksin yang seringkali diguna pakai dalam mengubati pelbagai jenis penyakit mempunyai asas pembuatan daripada enzim atau hasilan protin daripada khinzir. Ubat suntikan dalam pelbagai bentuk terutama insulin yang kerap digunakan di hospital juga turut terlibat dalam proses pembikinan ubat yang terhasil daripada punca yang tidak halal. Beliau menambah, pembawa untuk ubat-ubat semburan juga mungkin terhasil daripada pelbagai jenis bahan yang bukan hanya diragui bahkan setengahnya memang tercatat daripada bahan tidak halal namun masih berleluasa digunakan di hospital. Walaupun bahan aktif sesuatu ubat itu adalah halal, namun bahan pengikat, bahan pembawa, pelarut atau pelincir mungkin bukan daripada hasilan yang halal (Syed Azhar 2013).

Justeru, kewujudan jawatankuasa yang memberi penekanan kepada aspek halal akan membantu meletakkan sistem kesihatan negara di ambang yang lebih baik. Selain itu juga, ia berupaya membantu peningkatan servis produk halal dalam bidang kesihatan. MS2424 yang telah dihasilkan di negara ini mampu menjadi pemangkin untuk menghasilkan produk farmaseutikal halal yang lebih menarik minat orang Islam dan lain-lain agama yang mementingkan aspek kebersihan dalam pembikinan ubat ubatan. Oleh itu, kewujudan jawatankuasa ini akan memberikan manfaat kepada masyarakat keseluruhannya.

Aspek Hubungan antara Doktor dan Pesakit

Selain daripada aspek farmaseutikal, hubungan sewaktu bertugas di hospital antara doktor dan pesakit juga perlu kepada pengawasan jawatankuasa syariah. Tidak dinafikan doktor di hospital mempunyai etika yang perlu dipatuhi (Malaysia Medical Association 2002). Bahkan etika ini diambil berat melalui penubuhan jawatankuasa etika di beberapa negara di dunia ini (Borovecki, Oresković & ten Have 2005; Mc Lean 2007; Guerrier 2006; Dörries et al. 2010; Zhou et al. 2009 & Gaudine et al. 2010). Antara etika tersebut ialah sikap menghormati sesama manusia yang menjadi bukti tanggungjawab doktor kepada pesakit. Etika yang menuntut penghormatan daripada doktor kepada pesakit mesti berteraskan kepada panduan al-Quran dan hadis (Hossam Arafa 2003).

Namun demikian, realiti yang berlaku sebaliknya. Sebagai contoh, terdapat rungutan daripada pesakit wanita yang berada di dewan bersalin menunggu saat kelahiran anak. Sebahagian daripada mereka kurang selesa ketika urusan kelahiran dikendalikan oleh doktor lelaki (Anon 2011). Forum di laman sesawang turut mengakui situasi ini. Salah seorang ahli forum memberitahu bahawa seorang doktor pelatih lelaki dipilih oleh doktor pakar untuk meletakkan bekas tempat membuang air kecil kepada wanita yang hampir bersalin (2012). Perkara yang jelas

melanggar peraturan syarak ini tidak wajar terjadi kerana tugas ini boleh diserahkan kepada doktor pelatih wanita atau jururawat wanita. Ulama telah menetapkan bahawa urusan sakit puan wanita muslim mesti dikendalikan oleh doktor wanita walaupun wanita tersebut bukan beragama Islam kecuali keadaan darurat sahaja ('Atiyah Saqr 2002).

Oleh itu, walaupun para doktor terikat dengan etika kedokteran di bawah Medical Malaysian Council (MMC), namun penguatkuasaan hukum halal haram adalah di luar bidang kuasa mereka. Ini agak malang bagi sebuah negara Islam kerana rujukan kepada etika ataupun adab kedokteran yang berpaksikan kepada ajaran Islam sudah pun wujud sejak abad ke-9 lagi (Padela 2007). Oleh itu, adalah wajar untuk ditubuhkan Jawatankuasa Pengawasan Syariah di hospital untuk memastikan perintah Allah SWT dalam soal ini terlaksana.

Kaitan Pematuhan Halal dengan Penubuhan Jawatankuasa Pengawasan Syariah

Idea penubuhan Jawatankuasa Pengawasan Syariah ini bukan suatu yang asing kerana ia telah dilaksanakan dengan baik di bank-bank perdagangan. Jawatankuasa Syariah ini berperanan mengawasi aktiviti perbankan selari dengan peraturan syariat (Mohd Nasran Mohamed et. al 2008 & Zulkifli Hasan 2006). Dengan kata lain, peranan jawatankuasa syariah ini ialah untuk memastikan setiap operasi dan produk perbankan Islam mematuhi kehendak al-Quran dan al-Sunnah (Husin Shahatah t.th). Selain itu, para pengguna produk perbankan Islam akan meyakini bahawa produk yang ditawarkan bank tersebut adalah sah dari sudut undang-undang Islam (Maas Riyaz Malik 2010).

Jawatankuasa Syariah adalah satu badan yang melaksanakan tugas yang penting dalam membina kehidupan bersyariat. Badan ini secara umumnya menyeru kebaikan dan mencegah kemungkaran. Jika melaksanakan tugas menyeru kebaikan dan mencegah kemungkaran itu satu kefarduan yang disyariatkan oleh Islam, maka tugas ini turut digalas oleh jawatankuasa syariah. Malah, beban kefarduan tersebut menjadi tanggungjawab yang lebih utama untuk dipikul oleh anggota badan ini, kerana mereka adalah golongan yang diberi kuasa oleh syariah dan pemerintah yang berkenaan (Ahmad Faizol Ismail 2011). Al-Quran mengatakan, yang bermaksud:

"Dan hendaklah ada dari kalangan kamu puak yang menyeru (berdakwah) kepada kebajikan (mengembangkan Islam), dan menyuruh berbuat segala perkara yang baik, serta melarang dari segala yang salah (buruk dan keji). Dan mereka yang bersikap demikian ialah orang-orang yang berjaya" (Ali'Imran: 104).

Ayat ini mengandungi arahan yang jelas mengenai kefarduan dan kewajipan untuk melaksanakan tugas menyeru ke arah kebaikan dan mencegah kemungkar. Dalam ayat ini, perkataan *ولتكن* yang bermaksud 'hendaklah' adalah kata kerja yang disertakan dengan huruf *lam al-amr* yang menjadikan perbuatan ini sebagai satu arahan yang wajib dipatuhi berdasarkan kaedah usul fiqh (الأمر يفيد الوجوب) yang bermaksud kata perintah membawa maksud wajib. Hal ini jelas menunjukkan keperluan wujudnya sebuah badan syariah atau jawatankuasa syariah dalam industri bagi mengawasi segala urusan yang berkaitan dengan syariat. Keperluan penubuhan ini tidak terbatas dalam ruang lingkup Institusi kewangan Islam sahaja, bahkan ia diperlukan dalam institusi lain seperti hospital.

Bahkan, sejak pembukaan Tingkap Islam (*Islamic Window*) pada tahun 1994 oleh bank-bank perdagangan dengan dikawal selia oleh jawatankuasa syariah (Asyraf Wajdi t.th). Peranan jawatankuasa syariah ini ialah untuk memastikan setiap operasi dan produk perbankan Islam mematuhi kehendak al-Quran dan al-Sunnah (Husin Shahatah t.th). Hasilnya, setelah hampir 27 tahun (1994-2012) sejak ia diperkenalkan, jumlah keseluruhan deposit perbankan Islam berjumlah 277,550 juta (Asyraf Wajdi t.th). Ini menunjukkan produk-produk di bank dipercayai 'keislamannya' dengan pengawasan daripada jawatankuasa syariah. Justeru adalah diharapkan penubuhan jawatankuasa pengawasan syariah di hospital mampu memampakan ekonomi negara di samping beranjak ke arah satu paradigma perubahan yang selaras dengan keperluan agama dan kesucian produk perubatan.

Kesimpulan

Penubuhan sebuah Jawatankuasa Pengawasan Syariah di hospital merupakan manifestasi kepatuhan terhadap perintah dan larangan Allah SWT. Kepatuhan ini pada hakikatnya membawa kebahagiaan kepada manusia. Ini diketahui melalui firman Allah SWT (al-Anbiya' 21:107):

Maksudnya: "Dan tiadalah Kami mengutuskan engkau (wahai Muhammad), melainkan untuk menjadi rahmat bagi sekalian alam".

Ayat di atas jelas menunjukkan bahawa Nabi Muhammad SAW diutus untuk membawa rahmat kepada seluruh alam. Oleh itu, rahmat itu hanya akan dinikmati setelah setiap perintah dan larangan Allah SWT yang dibawa oleh junjungan besar itu dipatuhi dan ditaati.

Rujukan

Al-Quran.

Ahmad Faizol Ismail. (2011). Perbandingan antara Hisbah dan Majlis Penasihat Syariah Sistem Perbankan Islam. *Jurnal Muamalat*, 41–51.

Anon. (2011). <http://mindsay.11.forumer.com/viewtopic.php?t=933> [8 Mei 2013]

Borovecki, A., Oresković, S. & Ten Have, H. (2005). Ethics and the Structures of Health Care in the European Countries in Transition: Hospital Ethics Committees in Croatia. *BMJ (Clinical research ed.)*, 331(7510), 227–9. doi:10.1136/bmj.331.7510.227

Dörries, A., Simon, A., Neitzke, G. & Vollmann, J. (2010). Implementing Clinical Ethics in German Hospitals: Content, Didactics and Evaluation of a Nationwide Postgraduate Training Programme. *Journal of medical ethics*, 36(12), 721–6. doi:10.1136/jme.2010.036137

Gaudine, A., Thorne, L., LeFort, S. M. & Lamb, M. (2010). Evolution of Hospital Clinical Ethics Committees in Canada. *Journal of medical ethics*, 36, 132–137. doi:10.1136/jme.2009.032607

Guerrier, M. (2006). Hospital Based Ethics, Current Situation in France: Between “Espaces” and Committees. *Journal of medical ethics*, 32(9), 503–6. doi:10.1136/jme.2005.015271

Hossam Arafa. (2013). Ethics of the Medical Profession from the Islamic Viewpoint. http://www.onislam.net/english/health-and-science/faith-and-the-sciences/418888-ethics-of-the-medical-profession-from-the-islamic-viewpoint-.html?the_Sciences=. [18 Julai 2014]

Maas Riyaz Malik. (2010). Shariah Supervisory Boards in Islamic Finance. Kertas Kerja Modul SH1002 Certified Islamic Finance Profesional (CIFP).

Malaysia Medical Association Code of Medical Ethics (2002).

Malaysia Medical Council. (1986). Code of Profesional Conduct. http://mmc.gov.my/v1/docs/Code_of_Profesional_Conduct.pdf. [13 Julai 2014]

McLean, S. a M. (2007). What and Who are Clinical Ethics Committees for? *Journal of Medical Ethics*, 33(9), 497–500. doi:10.1136/jme.2007.021394

Mohd Nasran Mohamad, Amir Husin, Ahamad Dhalan Salleh & Salmy Edawaty Yaakub. (2008). Konsep Pengawasan Syariah dalam Perbankan Islam: Suatu Strategi Penguksuhan. *Prosiding Perkem III*, 1, 243–255.

Padela, A. I. (2007). *Islamic Medical Ethics : A Primer* 21 (3), 169–178.

Zhou, P., Xue, D., Wang, T., Tang, Z. L., Zhang, S. K., Wang, J. P., Mao, P. P. et al. (2009). Survey on the Function, Structure and Operation of Hospital Ethics Committees in Shanghai. *Journal of medical ethics*, 35(8), 512–6. doi:10.1136/jme.2008.028340

Zulkifli Hasan. (2006). The Role and Respinsibilities of The Shariah Committee of The Islamic Financial Institution in Malaysia. *Jurnal Syariah*,. Retrieved from <http://myais.fsktm.um.edu.my/6931/>